

LIBRIS

We know
books

GHEORGHE ADALBERT SCHNEIDER

**SĂ ÎNVĂȚĂM
MATEMATICĂ
FĂRĂ PROFESOR
CLASA A XII – A
PROFIL TEHNOLOGIC**

**EDITURA HYPERION
CRAIOVA 2023**

	Enunțuri	Rezolvări
1. Elemente de algebră	5	141
1.1 Grupuri	5	141
1.1.1 Lege de compoziție internă (operație algebrică), tabla operației, parte stabilă	5	141
a) Noțiuni teoretice și exemple	5	
b) Probleme rezolvate	8	
c) Probleme propuse spre rezolvare	14	
1.1.2 Grup, exemple de grupuri, grupuri de matrice, grupuri de permutări, $\mathbf{Z}_n$	17	144
a) Noțiuni teoretice și exemple	17	
b) Probleme rezolvate	17	
c) Probleme propuse spre rezolvare	23	
1.1.3 Morfism și izomorfism de grupuri ..	25	146
a) Noțiuni teoretice și exemple	25	
b) Probleme rezolvate	25	
c) Probleme propuse spre rezolvare	31	
1.2 Inele și corpuri	33	147
1.2.1 Inele	33	147
a) Noțiuni teoretice și exemple	33	
b) Probleme rezolvate	34	
c) Probleme propuse spre rezolvare	40	
1.2.2 Corpuri	42	150
a) Noțiuni teoretice și exemple	42	
b) Probleme rezolvate	42	
c) Probleme propuse spre rezolvare	47	
1.3 Inele de polinoame cu coeficienți într-un corp comutativ ($\mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}, \mathbf{Z}_p, p$ prim)	49	153
1.3.1 Forma algebrică a unui polinom, operații (adunarea, înmulțirea, înmulțirea cu un scalar). Teorema împărțirii cu rest; împărțirea polinoamelor, împărțirea cu $X - a$, schema lui Horner. Divizibilitatea polinoamelor, teorema lui Bezout, c.m.m.d.c și c.m.m.m.c a două olinoame	49	153
a) Noțiuni teoretice și exemple	49	

	b) Probleme rezolvate	53	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	59	
	1.3.2 Rădăcini ale polinoamelor. Relațiile lui Viete pentru polinoame de grad cel mult 4	62	156
	a) Noțiuni teoretice și exemple	62	
	b) Probleme rezolvate	64	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	74	
	1.3.3 Rezolvarea ecuațiilor algebrice	77	162
	a) Noțiuni teoretice și exemple	77	
	b) Probleme rezolvate	78	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	80	
	1.4 Teste grilă de autoevaluare	82	163
	Testul 1	82	163
	Testul 2	83	164
	Testul 3	84	165
	Testul 4	85	166
2.	Elemente de analiză matematică	86	167
	2.1 Primitive	86	167
	a) Noțiuni teoretice și exemple	86	
	b) Probleme rezolvate	86	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	89	
	2.2 Integrala nedefinită	91	168
	a) Noțiuni teoretice și exemple	91	
	b) Probleme rezolvate	93	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	96	
	2.3 Metoda de integrare prin părți	99	169
	a) Noțiuni teoretice și exemple	99	
	b) Probleme rezolvate	99	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	101	
	2.4 Metoda de integrare prin schimbare de variabilă	103	171
	a) Noțiuni teoretice și exemple	103	
	b) Probleme rezolvate	104	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	106	
	2.5 Integrarea funcțiilor raționale	109	172
	a) Noțiuni teoretice și exemple	109	
	b) Probleme rezolvate	112	
	c) Probleme propuse spre rezolvare	115	
	2.6 Teste grilă de autoevaluare	117	174
	Testul 1	117	174

Testul 2	118	174
3. Integrala definită	119	175
3.1 Formula lui Leibniz-Newton. Proprietăți ale integralei definite	119	175
a) Noțiuni teoretice și exemple	119	
b) Probleme rezolvate	120	
c) Probleme propuse spre rezolvare ...	123	
3.2 Metode de calcul pentru integrala definită ..	125	177
3.2.1 Metoda de integrare prin părți	125	177
a) Noțiuni teoretice și exemple	125	
b) Probleme rezolvate	125	
c) Probleme propuse spre rezolvare	126	
3.2.2 Metoda de integrare prin schimbarea de variabilă	128	179
a) Noțiuni teoretice și exemple	128	
b) Probleme rezolvate	128	
c) Probleme propuse spre rezolvare	129	
3.3 Integrarea funcțiilor raționale	131	181
a) Noțiuni teoretice și exemple	131	
b) Probleme rezolvate	131	
c) Probleme propuse spre rezolvare ...	133	
3.4 Teste grilă de autoevaluare	135	183
Testul 1	135	183
Testul 2	136	184
4. Aplicații ale integralei definite	137	185
a) Noțiuni teoretice și exemple	137	
b) Probleme rezolvate	137	
c) Probleme propuse spre rezolvare ...	139	

**Tiparul executat la
EDITURII HYPERION SRL
CRAIOVA**

1. Elemente de algebră

1.1 Grupuri

1.1.1 Lege de compoziție internă (operație algebrică), table operației, parte stabilă

a) Noțiuni teoretice și exemple

Definiție. Fiind dată o mulțime nevidă M , numim lege de compoziție pe mulțimea M , o funcție $\varphi: M \times M \rightarrow M$.

Legea de compoziție se notează cu diverse simboluri: $+$, $\cdot$, $*$, $\circ$, $\perp$, $\dots$ și atunci se folosește una din notații $\varphi(x, y) = x + y$, $\varphi(x, y) = x \cdot y$, $\varphi(x, y) = x * y$, $\dots$.

- Exemple.** a) Operația de adunare „ $+$ ” pe mulțimile Z, Q, R, C .
 b) Operația de înmulțire „ $\cdot$ ” pe mulțimile N, Z, Q, R, C .
 c) Operațiile de adunare și înmulțire pe mulțimea matricelor $M_n(C)$.

Observație. Dacă mulțimea M este finită, atunci legea de compoziție φ poate fi reprezentată printr-un tabel.

Exemplu. Fie $M = \{1, 2, 3\}$ și $\varphi: M \times M \rightarrow M$, $\varphi(x) = \min(x, y)$.

Avem: $\min(1, 1) = 1$; $\min(1, 2) = 1$; $\min(1, 3) = 1$;

$\min(2, 1) = 1$; $\min(2, 2) = 2$; $\min(2, 3) = 2$;

$\min(3, 1) = 1$; $\min(3, 2) = 2$; $\min(3, 3) = 3$.

Tabelul este următorul:

φ	1	2	3
1	1	1	1
2	1	2	2
3	1	2	3

Definiție. Fie M o mulțime nevidă și $\varphi: M \times M \rightarrow M$ o lege de compoziție pe M . O submulțime nevidă $S \subset M$ se numește **parte stabilă** a lui M în raport cu legea φ , dacă oricare ar fi $x, y \in S$, rezultă $\varphi(x, y) \in S$.

Exemple. a) Mulțimile de numere N, Z, Q sunt părți stabile ale lui R în raport cu operația de adunare și în raport cu operația de înmulțire.

b) Dacă A este o mulțime nevidă, atunci mulțimea funcțiilor:

$F_{inj} = \{f: A \rightarrow A, f \text{ este injectivă}\}$ este parte stabilă a mulțimii

$F_A = \{f: A \rightarrow A\}$ în raport cu compunerea funcțiilor, deoarece compunerea a două funcții injective este tot funcție injectivă.

Proprietăți

1) Asociativitatea

O lege de compoziție notată $*$: $\mathbf{M} \times \mathbf{M} \rightarrow \mathbf{M}$ se numește **asociativă** dacă $(\forall)x, y, z \in \mathbf{M}$ avem: $(x * y) * z = x * (y * z)$.

Exemple de legi asociative.

a) Adunarea pe mulțimile de numere $\mathbf{N}, \mathbf{Z}, \mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}$ este **asociativă** deoarece: $(x + y) + z = x + (y + z)$ pentru orice x, y, z în fiecare din mulțimile din enunț.

b) Înmulțirea pe mulțimile de numere $\mathbf{N}, \mathbf{Z}, \mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}$ este **asociativă** deoarece: $(x \cdot y) \cdot z = x \cdot (y \cdot z)$ pentru orice x, y, z în fiecare din mulțimile din enunț.

c) Adunarea matricelor pe mulțimea $M_n(\mathbf{C})$ este **asociativă** deoarece: $(A + B) + C = A + (B + C)$, $(\forall)A, B, C \in M_n(\mathbf{C})$.

d) Înmulțirea matricelor pe mulțimea $M_n(\mathbf{C})$ este **asociativă** deoarece: $(A \cdot B) \cdot C = A \cdot (B \cdot C)$, $(\forall)A, B, C \in M_n(\mathbf{C})$.

e) Compunerea funcțiilor pe mulțimea $F_A = \{f: \mathbf{A} \rightarrow \mathbf{A}\}$ este **asociativă** deoarece $(f \circ g) \circ h = f \circ (g \circ h)$, $(\forall)f, g, h \in F_A$.

Exemple de legi care nu sunt asociative

a) Scăderea pe mulțimile $\mathbf{Z}, \mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}$, **nu este asociativă** deoarece: $(4 - 2) - 5 \neq 4 - (2 - 5)$.

b) Scăderea matricelor pe mulțimea $M_n(\mathbf{C})$ **nu este asociativă**

$$\text{deoarece: } \left(\begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 2 & 3 \end{pmatrix} \right) - \begin{pmatrix} -1 & 0 \\ 1 & 2 \end{pmatrix} \neq$$

$$\neq \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{pmatrix} - \left(\begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 2 & 3 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} -1 & 0 \\ 1 & 2 \end{pmatrix} \right).$$

2) Comutativitatea

O lege de compoziție notată $*$: $\mathbf{M} \times \mathbf{M} \rightarrow \mathbf{M}$ se numește **comutativă** dacă $(\forall)x, y \in \mathbf{M}$ avem: $x * y = y * x$.

Exemple de legi comutative

a) Adunarea pe mulțimile de numere $\mathbf{N}, \mathbf{Z}, \mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}$ este **comutativă** deoarece: $x + y = y + x$ pentru orice x, y în fiecare din mulțimile din enunț.

b) Înmulțirea pe mulțimile de numere $\mathbf{N}, \mathbf{Z}, \mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}$ este **comutativă** deoarece: $x \cdot y = y \cdot x$ pentru orice x, y în fiecare din mulțimile din enunț.

c) Adunarea matricelor pe mulțimea $M_n(\mathbf{C})$ este **comutativă** deoarece: $A + B = B + A, (\forall) A, B \in M_n(\mathbf{C})$.

Exemple de legi care nu sunt comutative

a) Scăderea pe mulțimile $\mathbf{Z}, \mathbf{Q}, \mathbf{R}, \mathbf{C}$, nu este **comutativă** deoarece:

$$5 - 3 \neq 3 - 5.$$

b) Scăderea matricelor pe mulțimea $M_n(\mathbf{C})$ **nu este comutativă**

deoarece: $\begin{pmatrix} 2 & 3 \\ 4 & 5 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{pmatrix} \neq \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 2 & 3 \\ 4 & 5 \end{pmatrix}$.

c) Compunerea funcțiilor pe mulțimea $F_A = \{f: \mathbf{A} \rightarrow \mathbf{A}\}$ **nu este comutativă** deoarece fiind date funcțiile $f, g: \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}, f(x) = x + 1, g(x) = x^2, (f \circ g)(x) = x^2 + 1$ și $(g \circ f)(x) = (x + 1)^2$.

3) Element neutru

O lege de compoziție notată $*$: $\mathbf{M} \times \mathbf{M} \rightarrow \mathbf{M}$ admite **element neutru** dacă $(\exists) e \in \mathbf{M}$ astfel încât să avem: $x * e = e * x = x (\forall) x \in \mathbf{M}$.

Observație. Dacă legea $*$ este comutativă, atunci se determină $e \in \mathbf{M}$ astfel încât $x * e = x (\forall) x \in \mathbf{M}$.

Exemple de legi care admit element neutru

a) Numărul 0 este **element neutru** în raport cu adunarea numerelor întregi, raționale, reale.

b) Numărul 1 este **element neutru** în raport cu înmulțirea numerelor întregi, raționale, reale.

c) Matricea $\begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$ este **element neutru** în raport cu adunarea matricelor din $M_2(\mathbf{R})$.

Exemple de legi care nu admit element neutru

a) Mulțimea numerelor naturale pare $\{2k \mid k \in \mathbf{N}\}$ este parte stabilă a lui $\mathbf{N}$ în raport cu înmulțirea și legea indusă de înmulțire pe această mulțime nu admite element neutru. Într-adevăr dacă ar exista $e \in \{2k \mid k \in \mathbf{N}\}$ încât $e = ex = x (\forall) x \in \{2k \mid k \in \mathbf{N}\}$, atunci $e = 2k = 1$ cu $k \in \mathbf{N}$, ceea ce nu se poate.

4) Elemente simetrizabile

Fie $\mathbf{M}$ o mulțime nevidă și o lege de compoziție notată $*$: $\mathbf{M} \times \mathbf{M} \rightarrow \mathbf{M}$ care admite element neutru. Un element $x \in \mathbf{M}$ se numește simetrizabil în raport cu legea de compoziție $*$ dacă

($\exists$) $x \in \mathbf{M}$ astfel încât să avem: $x * x' = x' * x = e$. Elementul x' se numește simetricul elementului x față de legea de compoziție $*$.

Observație. Dacă legea de compoziție $*$ este în plus și asociativă, atunci simetricul unui element x dacă există este unic.

Teoremă. Fie $\mathbf{M}$ o mulțime nevidă și o lege de compoziție notată multiplicativ $\cdot: \mathbf{M} \times \mathbf{M} \rightarrow \mathbf{M}$ care este asociativă și care admite element neutru.

a) Dacă $e \in \mathbf{M}$ admite element neutru, atunci $e^{-1} = e$.

b) Dacă $x \in \mathbf{M}$ este inversabil, atunci și x^{-1} este inversabil și are loc relația: $(x^{-1})^{-1} = x$.

c) Dacă $x, y \in \mathbf{M}$ sunt inversabile, atunci și xy este inversabil și are loc relația: $(xy)^{-1} = y^{-1}x^{-1}$.

Exemple de elemente simetrizabile în raport cu o lege de compoziție

a) Orice x întreg, rațional, real sau complex este simetrizabil în raport cu adunarea și admite ca simetric pe $-x$.

b) Orice $x \neq 0$ rațional sau real este simetrizabil în raport cu înmulțirea și admite ca simetric pe $\frac{1}{x}$.

c) Orice matrice $A \in M_{m,n}(\mathbf{C})$ este simetrizabilă în raport cu adunarea matricelor și admite ca simetric pe $-A$.

Exemple de elemente care nu sunt simetrizabile în raport cu o lege de compoziție

a) Orice $x \in \mathbf{N}^*$ nu este simetrizabil în raport cu adunarea deoarece $-x \notin \mathbf{N}$.

b) Orice $x \in \mathbf{Z}^*$ nu este simetrizabil în raport cu înmulțirea deoarece $\frac{1}{x} \notin \mathbf{Z}$.

b) Probleme rezolvate

1. Fie $M = \{0, 1, 2\}$. Stabiliți dacă M este parte stabilă a mulțimii $\mathbf{N}$ în raport cu fiecare dintre următoarele legi de compoziție:

a) $x * y = x + y$

b) $x * y = \max\{x, y\}$.

Soluție. a) Tabelul este următorul:

+	0	1	2
0	0	1	2
1	1	2	3
2	2	3	4

Evident M nu este parte stabilă a mulțimii N în raport cu $x * y = x + y$.

a) Tabelul este următorul:

max	0	1	2
0	0	1	2
1	1	1	2
2	2	2	2

Evident M este parte stabilă a mulțimii N în raport cu $x * y = \max\{x, y\}$

2. Arătați în fiecare din următoarele cazuri că mulțimea M este parte stabilă a mulțimii E în raport cu legea de compoziție specificată:

a) $M = [-5, +\infty)$, $E = \mathbf{R}$, $x * y = xy + 5x + 5y + 20$;

b) $M = (-1, 0)$, $E = \mathbf{R}$, $x * y = xy + x + y$;

c) $M = (1, 2)$, $E = \mathbf{R}$, $x * y = \frac{3xy - 4x - 4y + 6}{2xy - 3x - 3y + 5}$.

Soluție. Se arate că $(\forall)x, y \in M$ rezultă $x * y \in M$.

a) $x, y \in [-5, +\infty) \Rightarrow x \geq -5, y \geq -5 \Rightarrow x + 5 \geq 0, y + 5 \geq 0$.

$x * y \geq -5 \Leftrightarrow xy + 5x + 5y + 25 \geq 0 \Leftrightarrow (x + 5)(y + 5) \geq 0$, ceea ce este adevărat.

b) $x, y \in (-1, 0) \Rightarrow x + 1 > 0, y + 1 > 0, x < 0, y < 0$.

Se demonstrează: $-1 < x * y < 0 \Leftrightarrow -1 < xy + x + y < 0 \Leftrightarrow$

$\Leftrightarrow (x + 1)(y + 1) > 0$ și $x(y + 1) + y < 0$, inegalități evident adevărate.

c) $x, y \in (1, 2) \Rightarrow x = 1 + a, y = 1 + b$ unde $a, b \in (0, 1)$.

$$x * y = (1 + a) * (1 + b) = \dots = \frac{3ab - a - b + 1}{2ab - a - b + 1}$$

$$x * y > 1 \Leftrightarrow \frac{3ab - a - b + 1}{2ab - a - b + 1} > 1 \Leftrightarrow \frac{ab}{ab + (1 - a)(1 - b)} > 0$$

$$x * y < 2 \Leftrightarrow \frac{(1 - a) \cdot (1 - b)}{ab + (1 - a)(1 - b)} > 0$$

adevărată oricare ar fi $a, b \in (0, 1)$.

3. Arătați în fiecare din următoarele cazuri că mulțimea M este parte stabilă a mulțimii E în raport cu legea de compoziție specificată:

a) $M = [4, +\infty)$, $E = \mathbf{R}$, $x * y = \sqrt{x^2 + y^2 - 16}$;

b) $M = \left\{ \begin{pmatrix} x & 2y \\ 3y & 4x \end{pmatrix} \mid x, y \in \mathbf{N} \right\}$, $E = \mathbf{M}_2(\mathbf{R})$, adunarea matricelor;

c) $M = (1, +\infty) \times (2, +\infty)$, $E = \mathbf{R} \times \mathbf{R}$,

$(x, y) * (x', y') = (xx' - x - x' + 2, yy' - 2y - 2y' + 6)$.

Soluție. Se arate că $(\forall)x, y \in M$ rezultă $x * y \in M$.

a) $x, y \in [4, +\infty) \Rightarrow x \geq 4, y \geq 4 \Rightarrow x^2 \geq 16, y^2 \geq 16 \Rightarrow$
 $\Rightarrow x^2 + y^2 - 16 \geq 16 \Rightarrow \sqrt{x^2 + y^2 - 16} \geq 4 \Rightarrow x * y \in [4, +\infty)$.

b) Fie $A, B \in M \Rightarrow A = \begin{pmatrix} a & 2b \\ 3b & 4a \end{pmatrix}, B = \begin{pmatrix} c & 2d \\ 3d & 4c \end{pmatrix}$, unde

$a, b, c, d \in \mathbf{N} \Rightarrow A + B = \begin{pmatrix} a+c & 2(b+d) \\ 3(b+d) & 4(a+c) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} e & 2f \\ 3f & 4e \end{pmatrix}$,

unde $e = a + c \in \mathbf{N}$ și $f = b + d \in \mathbf{N}$. Deci $A + B \in M$

c) $(x, y), (x', y') \in M \Rightarrow x, x' > 1; y, y' > 2$.

$(x, y) * (x', y') = (xx' - x - x' + 2, yy' - 2y - 2y' + 6)$

Se arată cu ușurință că $xx' - x - x' + 2 > 1$ și

$yy' - 2y - 2y' + 6 > 2, (\forall)x, x' > 1; y, y' > 2$. Deci $(x, y) * (x', y') \in M$.

4. Determină $a \in \mathbf{R}$ astfel încât mulțimea $M = [1, +\infty)$ să fie parte stabilă a lui $\mathbf{R}$ în raport cu legea $x * y = xy - x - y + a$.

Soluție. Trebuie să determinăm pe $a \in \mathbf{R}$, astfel încât oricare ar fi $x, y \in M = [1, +\infty)$ să rezulte $x * y \in M = [1, +\infty)$.

Avem: $x, y \in M = [1, +\infty) \Rightarrow x \geq 1, y \geq 1 \Rightarrow x - 1 \geq 0$ și $y - 1 \geq 0$.

$x * y \in M = [1, +\infty) \Leftrightarrow x * y \geq 1 \Leftrightarrow xy - x - y + a \geq 1 \Leftrightarrow$
 $\Leftrightarrow xy - x - y + 1 + a \geq 1 + 1 \Leftrightarrow x(y - 1) - (y - 1) \geq 2 - a \Leftrightarrow$
 $\Leftrightarrow (y - 1)(x - 1) \geq 2 - a \Leftrightarrow 2 - a \leq 0 \Leftrightarrow a \geq 2$.

5. Arătați că următoarele legi de compoziție sunt comutative:

a) $x * y = 7xy - 7 \cdot (x + y) + 8$ pe $(1, +\infty)$;

b) $x * y = \frac{xy - 6}{x + y - 5}$ pe $\left(\frac{5}{2}, +\infty\right)$.

Soluție. Se arată mai întâi că mulțimile $(1, +\infty)$ și $(\frac{5}{2}, +\infty)$ sunt părți stabile ale lui $\mathbb{R}$ în raport cu legea * corespunzătoare.

a) $x * y = 7xy - 7(x + y) + 8 = 7yx - 7(y + x) + 8 = y * x.$

b) $x * y = \frac{xy-6}{x+y-5} = \frac{yx-6}{y+x-5} = y * x.$

6. Arătați că următoarele legi de compoziție nu sunt comutative:

a) înmulțirea pe mulțimea $M = \left\{ \begin{pmatrix} x & y \\ 2x & 3y \end{pmatrix} \mid x, y \in \mathbf{N} \right\};$

b) $x * y = x^{y+1}$ pe $\mathbf{N}.$

Soluție. a) Fie $A, B \in M, A = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 2 & 6 \end{pmatrix}$ și $B = \begin{pmatrix} 2 & 1 \\ 4 & 3 \end{pmatrix}.$ Atunci:

$$AB = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 2 & 6 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & 1 \\ 4 & 3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 10 & 7 \\ 28 & 20 \end{pmatrix} \text{ și } BA = \begin{pmatrix} 2 & 1 \\ 4 & 3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 2 & 6 \end{pmatrix} =$$

$$= \begin{pmatrix} 4 & 10 \\ 10 & 26 \end{pmatrix}. \text{ Evident } AB \neq BA \text{ și înmulțirea nu este comutativă.}$$

b) Luăm $x = 2, y = 4$ și avem: $2 * 4 = 2^{4-1} = 2^3 = 8$ și $4 * 2 = 4^{2-1} = 4.$ Evident $2 * 4 \neq 4 * 2$ și legea * nu este comutativă.

7. Arătați că următoarele legi de compoziție sunt asociative:

a) $x * y = \frac{x+y}{1+xy}$ pe $(-1, 1);$

b) $x * y = \sqrt{x^2 y^2 - x^2 - y^2 + 2}$ pe $(1, +\infty).$

Soluție. a) Fie $x, y, z \in (-1, 1).$ Avem:

$$(x * y) * z = \frac{x+y}{1+xy} * z = \frac{\frac{x+y}{1+xy} + z}{1 + \frac{x+y}{1+xy} \cdot z} = \dots = \frac{x+y+z(1+xy)}{1+xy+(x+y)z}$$

$$= \frac{x+y+z+xyz}{1+xy+xz+yz}.$$

$$x * (y * z) = x * \frac{y+z}{1+yz} = \frac{x + \frac{y+z}{1+yz}}{1 + x \cdot \frac{y+z}{1+yz}} = \frac{x(1+yz) + y + z}{1+yz+x \cdot (y+z)} = \dots =$$

$$= \frac{x+y+z+xyz}{1+xy+xz+yz}.$$

Evident $(x * y) * z = x * (y * z) (\forall) x, y, z \in (-1, 1)$ și atunci legea * este asociativă.

b) Fie $x, y, z \in (1, \infty)$. Avem: **We know**

$$\begin{aligned} (x * y) * z &= \sqrt{x^2 y^2 - x^2 - y^2 + 2} * z = \\ &= \sqrt{(x^2 y^2 - x^2 - y^2 + 2)z^2 - (x^2 y^2 - x^2 - y^2 + 2) - z^2 + 2} = \\ &= \dots = \sqrt{x^2 y^2 z^2 - x^2 y^2 - y^2 z^2 - z^2 x^2 + x^2 + y^2 + z^2}. \\ x * (y * z) &= x * \sqrt{y^2 z^2 - y^2 - z^2 + 2} = \\ &= \sqrt{x^2(y^2 z^2 - y^2 - z^2 + 2) - x^2 - (y^2 z^2 - y^2 - z^2 + 2) + 2} = \\ &= \dots = \sqrt{x^2 y^2 z^2 - x^2 y^2 - y^2 z^2 - z^2 x^2 + x^2 + y^2 + z^2}. \end{aligned}$$

Evident $(x * y) * z = x * (y * z)$ $(\forall) x, y, z \in (1, \infty)$ și atunci legea $*$ este asociativă.

8. Arătați că următoarea lege de compoziție nu este asociativă:

$$x * y = \frac{x + y}{x^2 + y^2} \text{ pe } \mathbf{R} - \{1\}.$$

Soluție. Fie $0, 2, 3 \in \mathbf{R} - \{1\}$. Avem:

$$0 * (2 * 3) = 0 * \frac{2+3}{2^2+3^2} = 0 * \frac{5}{13} = \frac{0+\frac{5}{13}}{0^2+(\frac{5}{13})^2} = \frac{13}{5}.$$

$$(0 * 2) * 3 = \frac{0+2}{0^2+2^2} * 3 = \frac{1}{2} * 3 = \frac{\frac{1}{2}+3}{\frac{1}{4}+9} = \frac{14}{37}.$$

Evident $0 * (2 * 3) \neq (0 * 2) * 3$ și legea $*$ nu este asociativă.

9. Calculați elementul neutru față de legea:

a) $x * y = \frac{xy}{2xy - x - y + 1}$ pe $(0, 1)$;

b) $x * y = x^{3 \ln y}$ pe $(0, 1) \cup (1, +\infty)$.

Soluție. a) Fie $e \in (0, 1)$ elementul neutru. Deoarece legea $*$ este comutativă determinăm pe $e \in (0, 1)$ din egalitatea $x * e = x \Leftrightarrow$

$$\Leftrightarrow \frac{xe}{2xe - x - e + 1} = x, (\forall)x \in (0, 1) \Leftrightarrow xe = 2x^2e - x^2 - ex + x$$

$$(\forall)x \in (0, 1) \Leftrightarrow 2e(x - x^2) = x - x^2 (\forall)x \in (0, 1).$$

Cum $x \in (0, 1) \Rightarrow x - x^2 \neq 0$ și atunci simplificând cu $x - x^2$ obținem $2e = 1 \Rightarrow e = \frac{1}{2} \in (0, 1)$. Elementul neutru este $\frac{1}{2}$.

b) Fie $E \in (0, 1) \cup (1, \infty)$ elementul neutru. Deoarece legea $*$ este comutativă determinăm pe E din egalitatea $x * E = x \Leftrightarrow x^{3 \ln E} = x$ sau $3 \ln E = 1 \Rightarrow \ln E = \frac{1}{3} \Rightarrow E = e^{\frac{1}{3}}$.

10. Să se arate că nu există element neutru față de legea:

$$x * y = \frac{4xy + 3}{4x + 4y + 4} \text{ pe } \left(-\infty, -\frac{3}{2}\right).$$

Soluție. Presupunem că există element neutru e față de legea $*$ care este comutativă. Atunci $x * e = x \Rightarrow \frac{4xe + 3}{4x + 4e + 4} = x \Rightarrow$
 $\Rightarrow 4xe + 3 = 4x^2 + 4xe + 4x \Rightarrow 4x^2 + 4x - 3 = 0 \Rightarrow$
 $\Rightarrow x_1 = \frac{1}{2} \notin \left(-\infty, -\frac{3}{2}\right)$ și $x_2 = -\frac{3}{2} \notin \left(-\infty, -\frac{3}{2}\right)$.

11. Studiați simetrizabilitatea elementelor următoarelor mulțimi în raport cu legile de compoziție specificate:

a) $M = [4, +\infty)$; $x * y = \sqrt{x^2 + y^2} - 16$;

b) $M = (0, 1)$; $x * y = \frac{xy}{2xy - x - y + 1}$.

Soluție. a) Se calculează mai întâi elementul neutru care este 4.

Deoarece legea $*$ este comutativă, pentru orice $x \in [4, +\infty)$ determinăm $x' \in [4, +\infty)$ astfel încât $x * x' = 4 \Rightarrow \sqrt{x^2 + x'^2} - 16 = 4 \Rightarrow x^2 + x'^2 - 16 = 16 \Rightarrow x'^2 = 32 - x^2 \Rightarrow x' = \sqrt{32 - x^2}$.

Trebuie să demonstrăm că $x' \in [4, +\infty) \Leftrightarrow x' \geq 4 \Leftrightarrow$
 $\Leftrightarrow x'^2 \geq 16 \Leftrightarrow 32 - x^2 \geq 16 \Leftrightarrow x^2 \leq 16$, adevărat.

b) Elementul neutru este $\frac{1}{2}$ și atunci avem:

$$x * x' = \frac{1}{2} \Rightarrow \frac{xx'}{2xx' - x - x' + 1} = \frac{1}{2} \Rightarrow x' = 1 - x.$$

Evident dacă $x \in (0, 1) \Rightarrow x' \in (0, 1)$.

c) Probleme propuse spre rezolvare

1. Fie $M = \{0, 1, 2\}$ și legile de compoziție pe $\mathbf{N}$:

- a) $x * y = x + y$ b) $x * y = x + 2y$ c) $x * y = |x - y|$
 d) $x * y = |x + y|$ e) $x * y = \max\{x, y\}$.

Efectuați tabelul și stabiliți dacă M este parte stabilă a mulțimii $\mathbf{N}$ în raport cu fiecare lege de compoziție.

Arătați că M este parte stabilă a mulțimii $\mathbf{N}$ în raport cu un număr de legi de compoziție egal cu:

0   1   2   3   4

2. Fie $M = \{0, 1, 2, 3\}$ și legile de compoziție pe $\mathbf{N}$:

- a) $x * y = x + y$ b) $x * y = x + 2y$ c) $x * y = |x - 2y|$
 d) $x * y = |x + 2y|$ e) $x * y = \max\{x, y\}$.

Efectuați tabelul și stabiliți dacă M este parte stabilă a mulțimii $\mathbf{N}$ în raport cu fiecare lege de compoziție.

Arătați că M este parte stabilă a mulțimii $\mathbf{N}$ în raport cu un număr de legi de compoziție egal cu:

0   1   2   3   4

3. Valoarea lui $a \in \mathbf{C}$ astfel încât mulțimea $M = \{-1, 1, i, a\}$ să fie parte stabilă a lui $\mathbf{C}$ în raport cu înmulțirea este:

-1   0   1   i   -i

4. Valoarea lui $a \in \mathbf{R}$ astfel încât mulțimea $M = [1, +\infty)$ să fie parte stabilă a lui $\mathbf{R}$ în raport cu legea de compoziție $x * y = xy - x - y + a$ este egală cu:

-2   -1   0   1   2

5. Valoarea lui $a \in \mathbf{R}$ astfel încât mulțimea $M = (2, +\infty)$ să fie parte stabilă a lui $\mathbf{R}$ în raport cu legea de compoziție $x * y = xy - 2x - 2y + a$ este egală cu:

2   3   4   5   6

6. Valoarea lui $a \in \mathbf{R}$ astfel încât mulțimea $M = [1, +\infty)$ să fie parte stabilă a lui $\mathbf{R}$ în raport cu legea de compoziție $x * y = \sqrt{x^2 y^2 - x^2 - y^2} + a$ este egală cu: